

Türkiye’de Tarım Sektörünün Vergi Geçmişi

řahin AY¹

Öz

Tarım sektörü ülkeler için en önemli sektörlerden biridir. Tarım sektörü aynı zamanda diğeri sektörler için de itici güç olmaktadır. Tarım sektörünün ekonomiye etkisi pek çok makro-ekonomik veriyi etkilemekle birlikte kamu gelirlerinin değişimine de neden olmaktadır. Tarım kesiminin ekonomiye etkisi yeni kurulan cumhuriyette bariz bir biçimde kendini göstermektedir. Hem 1. Dünya Savaşı hem de Kurtuluş Savaşı’nın etkisiyle tarım ile ilgilenen bireyler olumsuz etkilenmiştir. Sonraki yıllarda bu durum ekonomik göstergeler üzerinde de etkili olmuştur. Aşar Vergisi’nin kaldırılması, tarım vergileri kapsamında ilk önemli olay durumundadır. Aşar Vergisi’nin kaldırılması tarım kesimi tarafından olumlu karşılanırken sonraki süreçte kamu gelirlerinin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Yine Hayvan Vergileri ve Toprak Mahsulleri Vergisi de diğeri önemli tarım vergileri arasında yer almıştır. Çok partili sisteme geçiş ile birlikte devletçilikten uzaklaşarak daha liberal bir ekonomik sisteme geçilmesi vergi sistemini de etkilemiştir. Özellikle ilk Gelir Vergisi Kanunu’nda gelirin unsurları arasında zirai kazançların sayılmaması, ardından zirai kazançların da gelirin unsurlarına dâhil edilmesi tıpkı cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan ekonomik modelin vergi kanunlarını direkt olarak belirlediğinin göstergesidir. Gelir Vergisi Kanunu’nun zirai kazançları içermesi; daha adil ve daha kapsayıcı bir vergi uygulamasına geçildiğinin kanıtı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarım, Aşar Vergisi, Gelir Vergisi Kanunu, Zirai Kazanç

Tax History of the Agricultural Sector in Turkey

Abstract

The agricultural sector is one of the most important sectors for their countries. The agricultural sector is also gaining strength in other sectors. The impact of the agricultural sector on the economy affects many macroeconomic data and also causes changes in public revenues. The impact of the agricultural sector on the economy is evident in the newly established republic. The impact of both World War I and the War of Independence directly affected agriculture and individuals, and this situation was collected in economic indicators in the following period. The first important event in the scope of agricultural taxes is the Ashar tax. While the Ashar tax was welcomed positively by agriculture, it caused public revenues to be negatively affected in the following period. Again, Animal Taxes and Soil Products Tax are among the other important agricultural taxes. With the transition to a multi-party system, moving away from statism and adopting a more liberal economic system also had an impact on the tax system. Especially in the first Income Tax Law, the inclusion of agricultural earnings among the income elements, and then the inclusion of agricultural earnings in the income elements are direct indicators of the tax laws of the economic model implemented in the early years of the republic. The Income Tax Law includes agricultural income; it has become aware of the transition to a fairer, more inclusive tax practice.

Keywords: Agriculture, Ashar Tax, Income Tax Law, Agricultural Earnings

Atıf İçin / Please Cite As:

Ay, ř. (2025). Türkiye’de tarım sektörünün vergi geçmişi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (2), 664-674. doi:10.33206/mjss.1589558

Geliř Tarihi / Received Date: 22.11.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 11.02.2025

¹ Dr. Öğr. Üyesi - Siirt Üniversitesi, Kurtalan Meslek Yüksekokulu, sahinay@siirt.edu.tr,

 ORCID: 0000-0002-3036-2155

Giriř

Ekonomide üç temel sektör bulunmaktadır. Bu sektörlerden tarım birincil sektör, sanayi ikincil sektör, hizmetler ise üçüncül sektör olarak nitelendirilmektedir. Neredeyse tüm ekonomilerde kalkınmanın ilk aşamasında öncelikli sektör tarım sektörüdür. Tarım sektörünün katma değeri yüksek olmasından ötürü diğer sektörler de bundan olumlu etkilenir (Yazıcıoğlu, 2014: 134). Ekonomik sektörler ülke ekonomilerini oluşturan faaliyet kollarından meydana gelmektedir. Tarım sektörü ülke ekonomileri için temel sektörlerden biridir. Tarım denildiği zaman ilk düşünülen bitkisel üretim olmasına rağmen, tarım; çok daha kapsayıcı bir sektör konumundadır (Olalı ve Duymaz, 1987: 3). Tarım merkezli bir ekonomiden sanayi merkezli bir ekonomiye geçilirken tarım sektörünün yerine getirmesi gereken birkaç önemli fonksiyon bulunmaktadır. Öncelikle tarım sektörünün ülkenin gıda maddeleri talebini karşılaması gerekmektedir. Ardından ithalat için döviz talebine katkıda bulunmak üzere üretim fazlası meydana getirmesi gerekir. Devamında ise sanayi malları için talep oluşturmalarıdır. Bu fonksiyonlardan kaynaklı olarak tarım sektörü; milli gelir, ödemeler dengesi, istihdam ve nüfus gibi önemli değişkenleri etkilemektedir (Tan vd. 2015: 588). Tarımsal faaliyetler bu kadar önemli iken bu faaliyetlerin vergilendirilmesi de kaçınılmaz olmuştur. Tarımsal faaliyetlerden vergi alınması çok eski dönemlere dayanmaktadır. Eski medeniyetlerde ilk vergi örnekleri tarım ürünlerinde görüldüğü gibi kutsal kitaplarda da bunların örneklerine rastlanılmaktadır (Yıldırım, Aytan, 2023: 289; (Küden, 2019: 93).

Yerleşik tarıma geçen toplulukların egemenleri için tarımsal üretimden pay alma meselesi oldukça önemlidir. Tarımsal artığa nasıl el konacağı ve bu artık ile birlikte ordunun kurulup beslenmesi eski toplumlar üzerinde düşünülen konular arasında yer almaktaydı. Kapitalizm öncesi toplumlar toprağın kirasının, toprak temelli vergilerin üreticilerden nakit olarak alınması o dönemki şartlar açısından çok zor olduğundan dolayı her egemen güç kendi tarihsel özellikleri kapsamında çözüm önerileri üretmişlerdir (Pamuk, 2023: 41). Genel itibarıyla verimli olarak bilinen topraklardan, iktidar sahipleri topraktan elde edilen gelir üzerinden pay almışlardır. İçerisinde bulunan zaman dilimine göre tarih boyunca farklı uygulamalar olsa bile temel mantık bireylerin devletlerine maddi ya da nakdi olarak bir şeyler vermesi üzerine kurulmuştur (Başdemir, 2015: 1-2). Bu durum hem eski dönemlerde hem de güncel vergi mevzuatlarında kendini göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti özelinde vergi politikaları toplumsal yapıdan, sosyal olaylardan ve küresel entegrasyondan bağımsız düşünülmemiştir. Bu durumun ilk etkileri cumhuriyetin kurulması itibarıyla tarım temelli vergiler için yapılan düzenlemelerde karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada başlangıç yılı olarak 1920'nin seçilmesinin amacı TBMM'nin kurulmasının ardından yapılan ilk kanunun bir vergi kanunu olmasıdır.

Tarım sektörünün öneminin her geçen gün daha çok idrak edilmesi ve tarım sektörünün ciddi bir vergi potansiyeli taşımasından kaynaklı olarak tarım sektörünün vergilendirilmesinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Çalışma iki bölümden meydana gelmektedir. İlk bölüm 1920-1950 arası dönemdeki tarım temelli vergileri, ikinci bölüm ise 1950'den günümüze kadarki tarım sektörünün vergilendirilmesini açıklamaktadır.

Literatür Taraması

Türkiye'de tarım sektörünün vergilendirilmesi konusunda pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük kısmı bir vergi türü özelinde detaylı olarak inceleme yapan çalışmalardan meydana gelmiştir. Bununla birlikte bazı çalışmalar ise Türkiye'de belirli tarih aralıklarında tarım vergilerini inceleyen çalışmalardır.

Hiçşasmas (1957), yapmış olduğu çalışmada 1950 yılında yapılan Gelir Vergisi reformunun zirai kazançları kapsamaması üzerine Gelir Vergisi Kanunu'nun istenilen şekilde amacına ulaşmayacağını ve zirai kazançların istisna tutulması durumunda ortaya çıkan ve ileride doğabilecek sorunları ifade etmiştir.

İnci (2009), 1923-1960 yılları arasında Türkiye'de tarımsal faaliyetlerden alınan vergileri incelemiştir. Aşar vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi ve Gelir Vergisi başlıkları altında 37 yıllık dönem hakkında bilgi verilmiştir. İlgili dönemde gelir vergisinin tarım kesimine uygulanmamasının gelir adaletsizliği ve kalkınmada olumsuzluğa yol açtığı belirtilmiştir.

Taşdelen (2010), pozitif hukuk açısından zirai kazançların vergilendirilmesini analiz etmiştir. Geçmiş yıllarda zirai kazançların gelir vergisinin kapsamının dışında bırakılmasının vergi adaletini olumsuz etkilediği belirtilmiştir.

Çomaklı vd. (2012) çalışmalarında Toprak Mahsulleri Vergisini incelemişlerdir. Toprak Mahsulleri Vergisinin uygulanma nedenleri, uygulanma yöntemleri ve sonrasında oluşan süreçler ile ilgili mali hukuk bağlamında çözümlemelere yer vermişlerdir.

Varlı (2012) çalışmasında 1930-1940’lı yıllar arasında uygulanan Devletçilik politikalarının tarım kesimine etkilerini araştırmıştır. Devletçilik kapsamında tarım ve sanayi sektörlerinin birbirlerinin tamamlayıcısı olma yoluna gidilmediği sanayileşmenin tarım sektörüne yük bindirdiği bir süreç yaşandığı ifade edilmiştir.

Hayran (2013), yaptığı çalışmada tarım kesiminin vergilendirilmesini; tarım gelirleri, tarım arazileri ve tarım kesimine ait olanların tükettiği mal ve hizmetlerin vergilendirmeleri biçiminde kategorize etmiştir. Tarım sektörünün potansiyeli belirtilmiş ve vergi gelirlerinin arttırılabilmesi için çözüm önerileri sunulmuştur.

Gönüllü (2015), 1920-1962 yılları arasında hayvanlar üzerinden alınan vergileri incelemiştir. Hayvanlar vergisinin devlet bütçesine en yüksek %7.2 oranında payı olduğu fakat ardından azaldığı ve 1961 yılında %0.4’lük bir payı olduğu çalışmada belirtilmiştir. Yine hangi hayvanların ilgili vergiye ne zaman eklendiği ve ekonomik sonuçlarının neler olduğu çalışmada ayrıntılı bir biçimde belirtilmiştir.

Durak ve Karadağ (2017a), 1960 yılından itibaren Türkiye’nin tarımsal durumunu değerlendirmiş olup zirai kazançların vergilendirmesini izah etmiştir. Tarım politikalarında hedeflenen amaçlara ulaşamadığı sonucuna varılmıştır.

Durak ve Karadağ (2017b), çalışmalarında zirai kazançların vergilendirilmesindeki sadeleştirme ve basitleştirmeleri incelemiş olup çiftçilere yapılan sübvansiyonların tarım sektörüne etkisini açıklamışlardır.

Ertan (2018), çalışmasında Toprak Mahsulleri Vergisini incelemiş olup verginin Aşar Vergisi ile benzer ve ayrışan yönleri üzerinde durmuştur.

Gökşin (2024) çalışmasında tarım kesiminin nasıl vergilendirildiği ve iyileştirmek adına nasıl çalışmalar yapılabileceği soruları kapsamında Osmanlı Devleti’nde ve Türkiye’de hem tarım sektörünü hem de tarım vergilerini detaylı biçimde incelemiştir.

Bükülmez (2024), Gelir Vergisi Kanunu kapsamında zirai kazançların nasıl vergilendirileceğini açıklamıştır.

1920-1950 Arası Dönem

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım sektörü için önemli sayılabacak bazı uygulamalara yer verildiği görülmektedir. Devletçilik ilkesi kapsamında yapılan pek çok ekonomik düzenleme vergileri de etkilemiştir. Aşağıda detayları verileceği üzere bazı vergilerin kaldırıldığı bazı vergilerin ise ilk defa yürürlüğe konduğu bilinmektedir.

1923-1929 yılları arası dönem tarımsal hasılanın büyüme hızı yaklaşık %16 civarındadır. Bu dönem tarım sektörünün altın devri olarak adlandırılmaktadır (Boratav, 1988: 37). 1929 ekonomik buhranı hem dünyadaki hem de Türkiye’deki sektörler üzerinde olumsuz etkiler bırakmış olup tarım sektörü üzerinde zirai ürünlerin fiyatının düşürüldüğü görülmüştür. Ardından tarım sektörünü korumak adına taban fiyat, düşük maliyetli krediler ve girdi destekleri uygulamalarının yapıldığı bilinmektedir (Yalçınkaya vd. 2006: 103). 1931 yılında 1. Ziraat Kongresi yapılmış olup tarım sektörü ile ilgili temel sorunların çözülmesi amaçlanmıştır. Bu kongrede bir takım çözüm yolları belirlenmiş ve belirlenen çözüm yolları hükümete sunulmuştur. 1923-1938 yılları arasında genel bir değerlendirme yapıldığında tarımsal üretimin iki katına çıktığı ve sanayi sektörünün finansmanının büyük oranda tarım kesiminden alınan vergilerden sağlandığı bilinmektedir (Metintaş ve Kayıran, 2016: 33). Ardından İkinci Dünya Savaşı başlamış olup Türkiye tarafsızlık kararı almıştır. Yaklaşık 18 milyon nüfusa sahip ülkeden 1 milyon insanın silah altına alınması pek çok olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. 1938-1939 yıllarına kıyasla 1945 yılında buğday üretimi %46 düşerken buğday ekim alanlarında da çok ciddi düşüşler olmuştur. Tarımsal üretimde meydana gelen bu durum köylerden kentlere göçün başlamasına da neden olmuştur. Yine bu dönem iae politikaları üzerinde yoğunlaşan bir dönem olmuştur (Pamuk, 2023: 178-180).

Hem 1921 anayasası hem de 1924 anayasası çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kurulduğu yıllardan itibaren tarım odaklı bazı vergiler uygulamaya konurken bazıları da kaldırılmıştır. İlgili dönemde tarım sektörü ile ilgili önemli vergisel düzenlemeler yapılmıştır. Tarım sektörünü direkt olarak ilgilendiren bu vergiler; Aşar Vergisi, Ağnam Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi’nden oluşmaktadır.

Âşar (Öşür) Vergisi

Âşar, İslam vergi hukukuna göre tarım ürünlerinden alınan bir vergidir. Öşür sözcüğü Osmanlı Devleti içerisinde farklı şekillerde kullanılmıştır. Öşür yerine Suriye topraklarında Dimus, Irak topraklarında İhta, Anadolu ve Rumeli’de Salariye ifadelerinin kullanıldığı arşiv belgelerinde rastlanılmıştır (Özcan, 2003:47). Öşür toprağı Osmanlı Devleti’nde arazisi kendi mülkü olan Müslümanlardan elde edilen ürünün belirli kısmının devlete verilmesini kapsamaktaydı. İslam hukuku kapsamında eğer bir arazi öşür arazisi ise o araziden elde edilen ürünlerden 1/10 oranında zekât alınması gereken toprak olduğu anlaşılmaktadır (Başdemir, 2015: 35). Osmanlı Devleti’nde aşar vergisinin (öşür) alındığı bazı farklı durumlar söz konusuydu. Bunlar bağ, sıra, bahçe, bostan, fevâkih, kovan, harir, pamuk, giyah, odun ve ağ (balık) biçimindeydi (Kazıcı, 2014: 116). Âşar Vergisi Osmanlı Devleti’nde tarım ürünleri üzerinden 1/10 oranında alınmaktaydı. 1924 yılında toplam vergi gelirlerinin 1/ 4’ü aşar vergisi kaynaklı gelirlerden (27.5 milyon TL) meydana gelmekteydi. 17 Şubat 1925 tarihinde aşar vergisi kaldırılmıştır. Bunun en önemli sebebi tarım ile uğraşan çiftçilerin yükünü azaltmak ve tahsil temelli haksızlıkları engellemektir (Susam, 2009: 90). Bununla birlikte Âşar Vergisi’nin kaldırılmasını Kurtuluş Savaşı’nda mücadele eden büyük toprak sahiplerine yönelik bir taviz olarak yorumlayanlar da olmuştur. Âşar’ın kaldırılması toprak sahiplerinin vergi yükünü hafifletmekle birlikte kırsal nüfus içerisinde yaşayan küçük üreticiler içinde ekonomik anlamda iyi sonuçlar doğurmuştur (Pamuk, 2024: 157). Âşar Vergisi ile ilgili bir diğer tartışma konusu da İzmir İktisat Kongresi’nde meslekleri itibarıyla tarım sektörü ile direkt ya da dolaylı olarak ilişkili olan büyük toprak sahiplerinin karara etki etmeleridir. Kongrede ilk olarak âşarın güncellenmesi ve daha modern hale getirilmesi tartışılmasına rağmen ardından direkt olarak kaldırılması sonucuna varılmıştır (Okçuoğlu ve Önder, 1987: 263).

Ağnam Resmi ve Sonraki Hayvan Vergileri

Ağnam sözcüğü Arapça ğanem kelimesinin çoğul halidir. Ğanem kelimesi koyun anlamına gelmektedir. Ağnam resmi Osmanlı Devleti’nde şer’i bir vergi olmakla birlikte koyun ve keçilerden alınan bir vergi olarak kullanılmıştır (Şener, 2021: 133). Osmanlı Devleti’nde hayvanın türüne göre koyunlarda kıvrıcık, karaman ve dağlıç keçilerde ise kıl ve tiftik biçiminde ayırım söz konusu idi. Bu hayvanlardan alınan vergilerde zamana, duruma, bölgeye ve şartlara göre farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bunlar; âdet-i ağnam, ondalık ağnam resmi, otlak resmi, zebiha resmi, selâmet akçası, ağnam bâcı, ağıl resmi, canavar resmi ve diğer hayvanlar vergisi biçimindedir (Kazıcı, 2014: 134). TBMM’nin kurulduğu 1920 yılında mevcut vergi sistemi öşür, gelir, müsakkafat ve ağnam gibi vergi adaleti konusunda tartışmaları beraberinde getiren vergi türlerinden meydana gelmekteydi. 23 Nisan 1920’de TBMM’nin kurulmasından bir gün sonra yani 24 Nisan 1920 tarihinde meclisin aldığı ilk karar ağnam vergisi oranının 4 katına çıkarılması şeklinde olmuştur (Bilici, 2024: 3). TBMM’nin Ağnam Resmi’ni ilk kanun olarak seçmesinin bazı sebepleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki İstanbul Hükümeti’nin yok sayılarak TBMM hükümetinin varlığını kabul ettirmektir. Çünkü halktan vergi toplayabilmek bir meşruiyet göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte çıkarılması planlanan diğer kanunlar için gerekli zeminin sağlanması amaçlanmıştır (Demirel, 2020: 26-27). Bununla birlikte temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan topluma en az şekilde maddi sorumluluk yükleyerek gelir sağlayabilme adına ağnam vergisi ilk kanun olarak kabul edilmiştir (Gönüllü, 2015: 78).

Tablo 1. Hayvan Vergisinin Bütçe Gelirlerindeki Yeri

Yıllar	Toplam Hayvan Vergisi Tutarı	Toplam Bütçe Gelirleri Tutarı	Oran
1924	4.700.500	129.214.610	%3.6
1925	5.100.500	153.046.854	%3.3
1926	9.451.000	190.158.854	%4.9
1927	12.541.000	194.580.554	%6.4
1928	13.003.000	207.173.199	%6.2
1929	15.500.000	220.546.000	%7.0
1930	15.250.000	222.732.000	%6.8
1931	13.000.000	186.705.599	%6.9
1932	11.750.000	169.354.800	%6.9
1933	11.250.000	170.477.000	%6.5
1934	10.800.000	184.081.000	%5.8
1940	15.000.000	268.481.000	%5.5
1950	30.100.000	1.313.269.563	%2.2
1960	36.000.000	7.281.695.000	%0.4

Kaynak: (Gönüllü, 2015: 86,87,88)

Hayvan vergisinin toplam tutarına bakıldığı zaman 1929 yılına kadar arttığı görülmektedir. 1929 yılında bütün dünyayı etkileyen ekonomik buhran Türkiye Cumhuriyeti’nde de vergi gelirlerini etkilemiştir. 1934 yılına kadar hayvan vergisi tutarında düşüş meydana gelmiştir. Toplam bütçe gelirleri içerisindeki hayvan vergisi oranlarına bakıldığında ise 1928 yılına kadar oransal bir artış gözlemlenmekte olup sonraki süreçte oransal olarak bazı yıllarda düşüşlerin olduğu görülmektedir. 1929, 1930, 1931 ve 1932 yıllarında istikrarlı bir durum göze çarpmaktadır. 1940 yılı İkinci Dünya Savaşı dönemine denk gelmekte olup bu dönemde başlayan düşüş sonraki yıllara da sirayet etmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte köylerden kentlere başlayan göçler hayvancılık sektörünü etkilediğinden dolayı hayvan vergisi de bu durumdan dolayı olarak etkilenmiştir. 1960 yılına gelindiğinde ise hayvan vergilerinin bütçe gelirleri içerisindeki payının oldukça azaldığı sonucuna varılmaktadır.

Toprak Mahsulleri Vergisi

Toprak Mahsulleri Vergisi, Aşar Vergisi’ne benzer bir vergi olup tarım ürünleri üzerinden alınmaktadır. 2. Dünya Savaşı ile birlikte artan kamu harcamalarını finanse edebilmek adına bir önlem olarak düşünülmüştür. Uygulama olarak zenginlerden bir seferlik alınan Varlık Vergisi’nin tamamlayıcısı olarak kanunlaştırılmasına rağmen toplum içerisinde Varlık Vergisi gibi büyük ses getirmemiştir. Toprak Mahsulleri Vergisi, 1943 yılında uygulanan 4429 sayılı ve 1944 ve 1945 yıllarında uygulanan 4553 sayılı iki kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır (Çomaklı vd. 2012: 61). Toprak Mahsulleri Vergisi’nin nasıl toplanması gerektiği vergi kanunu ile belirlenmiştir. Verginin matrahını tutma görevi yerleşim yerlerine göre değişiklik göstermekteydi. Köylerde ihtiyar heyeti, kasabalarda ve şehirlerde ise belediyelere bu görev verilmişti. Belediyeler ve ihtiyar heyetleri kanunun belirlediği süre kapsamında kayıt yapmakta ardından bu kayıtları bağlı bulundukları gelir dairesine teslim etmekteydiler. Vergiye tabi mahsul miktarları mısır ve çeltik dışında ölçüm ile yapılmakta, mısır ve çeltikte ise beyan ile belirlenmekteydi (Ertan, 2018: 243). Toprak Mahsulleri Vergisi’nin konusunu hububatlar, bakliyat, pamuk ve pancar gibi tarım ürünleri oluşturmuştur. Vergi; çiftçilerden elde edildiği dönemde alınmakta olup 4429 sayılı Kanun’un ek 2. Cetvelinde bazı ürünlerin vergileri aynı olarak alınmaktaydı. Vergi oranı ise bazı ürünlerde %8 iken bazı ürünlerde %12 olmuştur (Özcan, 2023: 43). Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu dokuz bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde vergi alınacak ve vergiden muaf tutulacak ürünler ifade edilmiştir. İkinci bölümde vergi verecek mükellefler açıklanmıştır. Üçüncü bölümde vergi matrahının nasıl belirleneceği, dördüncü bölümde ise vergi oranları ile ilgili olan bölüm olmakla birlikte bu bölümde aynî ve nakdi vergi ödemeleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Beşinci bölüm tarh ve tahsil ile ilgili olup, altıncı bölüm uygulanacak müeyyideler ile ilgilidir. Yedinci bölüm vergiden kaynaklı uyuşmazlıkları, sekizinci bölüm verginin tahsil edilememesi halinde zaman aşımını son bölüm ise vergi uygulamasında görev alacakların statüleri hakkındadır (Aydın, 2017: 6-7-8).

Tarımsal Üretim ile Bağlantılı Diğer Vergiler

Tarım sektörü diğer sektörler ile etkileşim içerisinde. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren tarım sektörü sanayi sektörünün gelişmesine büyük katkı sunmuştur. 1927 yılında bir sanayi sayımı gerçekleştirilmiştir. Bu sayımda işyerlerinin hangi sektör ile alakalı iş yaptıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan sayım sonucunda işyerlerinin %43’ünün gıda ve tütün, %14’ünün tekstil %22’sinin makine ve maden %12’sinin ormancılık ile ilgili alanlarda faaliyet gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu iş yerlerinde çalışan kişilerin %43’ü ise tarım sektöründe faaliyet gösteren bireylerden meydana gelmekteydi (Kırkpınar, 2022: 140). Aşar vergisinin kaldırılmasından kaynaklı olarak meydana gelen vergi kaybının telafisi için yeni vergi uygulamaları getirilmiştir. 1926 yılında kabul edilen Kazanç Vergisi daha modern bir vergi sistemi oluşturmak amacıyla atılan adımlardan biri konumundaydı. Kazanç vergisi günümüz vergi sistemi içerisinde gelir üzerinden alınan vergilerin kapsayıcısı durumundaydı (Başdemir, 2016: 126). Kazanç Vergisi Kanunu bazı eksiklikleri barındırmaktaydı. Bu durum ekonomik yapı ile vergi yapısı arasında kopmalara sebep olmuştur. Beyan usulünden uzaklaşılması, vergi idaresinin istenilen gelişmişliğe gelememesi nedeniyle vergide başarısızlıklar olmuştur. Bundan kaynaklı olarak da önce 1927 yılında bazı değişiklikler yapılmış ardından 1934’te kaldırılarak yerine 1395 sayılı Yeni Kazanç Vergisi Kanunu getirilmiştir (Korkmaz, 2003: 124). Aşar Vergisi’nin kaldırılmasından sonra tarım ürünlerini kapsayan yeni bir vergi Mahsulat-ı Araziye Vergisidir. Bu vergi dolaylı bir vergi olup sadece denizyolu ve demiryolu ile pazarlanan ürünlere getirilmiştir (Erdoğan, 1970: 234). Tâhıl ürünlerinden %10; incir, pamuk, üzüm gibi ürünlerden %8 oranında alınmıştır (Giray, 2010: 79). Bu vergi ile istenilen sonuca ulaşamamasından kaynaklı olarak bir yıl sonra vergi yürürlükten kalkmış ve yerine Umumi İstihlak Vergisi getirilmiştir (Erdoğan, 1970: 234). Tarım kesiminin ödediği vergilerin bütçe içerisindeki payına bakıldığında 1950’li yıllara kadar düşüş görülmektedir. 1924 yılında oran %29 iken, 1929’da %12, II. Dünya Savaşı yıllarında oran %11 olmuştur.

1950'lere gelindiğinde ise bu oran %4 düzeyine kadar düşmüştür. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra tarım ile uğraşan bireyleri vergi yükü altında bırakmama çabası toplumsal olarak olumlu karşılanırsa da uzun vadede olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Bu durum kalkınma programlarında, sanayileşmede ve temek iktisadi stratejilerin sınırlandırılmasına neden olmuştur (İnci, 2009: 128).

1950 yılından günümüze kadarki dönem

1950'li yılların ortalarından itibaren Türkiye'de olumsuz hava koşullarının yaşanması yani hava şartlarının mahsulün yetişmesine uygun olmadığı (yağış miktarının az olması ile sıcak rüzgarların fazla esmesi) ve dış talepte yaşanan azalma tarım sektörü için olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Buna karşılık olarak tarım sektörüne fiyat destekleme uygulamaları getirilmiştir. Bu durum vergi gelirlerinin azalmasına neden olmuş ve etkileşimli olarak enflasyon yükselmiş, dış ticaret açığı artmıştır (Pınar, 2010: 343; Üstün, 1955: 2). Yine 1950'li yıllarda iktidara gelen Demokrat Parti'nin önceki dönemde uygulanan devletçi politikaları eleştirerek liberal iktisat programlarını benimsemesi ekonomi temelli pek çok olgunun yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır (Susam, 2009: 129). Bu gelişmelerden vergi politikaları da etkilenmiştir. Bazı vergi kanunları güncellenmiş olup zirai kazançların vergilendirilmesi ile ilgili önemli adımlar atılmıştır.

Gelir Vergisi Kanunu

Tarım sektörünün vergilendirilmesi ülkelerin gelişmişlikleri ile bağlantılıdır. Geçmiş dönemlerde tarım ile uğraşan kesimin okuma-yazma oranlarının düşük olması vergilendirmeyi güçleştirmekteydi. Net gelirin hesaplanmasında ihtiyaç duyulan muhasebe yöntemlerinin, ilgili mükellefler tarafından bilinmemesi yine tarımsal vergilendirme için engel durumundaydı. Böyle toplumlarda zirai gelirleri gelir vergisinin dışında bırakmak bir yöntem olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte net gelir hesaplamasında kolaylaştırmalar yaparak tarım sektörünü gelir vergisine dâhil etmek diğer bir seçenek olmuştur (Görgün, 1962: 162-163). Türkiye'de ilk olarak 1950-1960 yılları arasında 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu uygulanmıştır. Bu kanunun ikinci maddesinde kazanç ve iratlar sayılmış fakat zirai kazançlar bu kapsama alınmamıştır. Uygulamada yaşanan sıkıntılar nedeniyle bu kanun 1 Ocak 1961 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır (Saraçoğlu, 2023: 126). Bu kapsamda ilk olarak (Görgün, 1962)'nin ifade ettiği zirai kazançların gelir vergisi kapsamının dışında bırakıldığı görülmektedir. 27 Mayıs 1960 tarihindeki darbe neticesinde parlamenter rejim kesintiye uğramıştır. Ardından hem Gelir Vergisi Kanunu'nda hem Kurumlar Vergisi Kanunu'nda hem de Vergi Usul Kanunu'nda var olan eksikliklerin giderilmesi adına geniş çaplı düzenlemelere gidilmiştir. Bu bağlamda en önemli değişiklik tarım kazançlarının gelir vergisi kapsamına alınması olmuştur. Ardından zirai kazanç elde eden vergi yükümlülerinin tepkisinden kaynaklı olarak hem o dönemde hem de parlamenter sisteme döndükten sonra tarım kazançlarının vergilendirilmesinde kolaylaştırıcı önlemler alınmış ve mevzuatta bunlara yer verilmiştir (Öncel vd. 2017: 228). 1960 sonrası dönemde Türk Vergi Sisteminin düzenlenmesi amacıyla Vergi Reformu Komisyonu ve Devlet Planlama Teşkilatı birlikte çalışmışlardır (Susam, 2009: 159). 1961-1970 yılları arasındaki dönem kalkınma planları kapsamında vergiler için bazı önlemlerin alındığı bir dönem olmuştur. Bu önlemlerde iki temel amaç bulunmaktaydı. Bunlar planların finansmanı ve yatırım harcamalarının özendirilmesi hususlarıydı. Özellikle ilk beş yıllık kalkınma planının finansman modeli tartışmalarında bazı raporlar hazırlanmıştır. İngiliz İktisatçı Nicholas Kaldor'un raporunda sunduğu potansiyel zirai vergi meselesi tartışmaların önemli noktası olmuştur (Öncel vd. 2017: 228). O dönemki hükümet Nicholas Kaldor'un raporunu kabul etmemiş olup onun yerine Vergi Reform Komisyonu'nun önerilerini benimsemiştir (Varcan, Çakır, 2000: 155). Bu gelişmelerden, gelirin unsurları arasında yer alan zirai kazançlar da etkilenmiş olup tarım sektörünün vergi hasılatı da yıllara göre değişim göstermiştir.

Tablo 2. 1963-1970 Yılları Arasında Tarım Sektöründeki Mükellef Sayıları ve Elde Edilen Vergi Hasılatı

Yıl	Mükellef Sayısı	Vergi Matrahı (Bin TL)	Ödenecek Vergi (Bin TL)
1963	17729	107498	26.725
1964	16433	120107	24.726
1965	25336	165065	39.364
1966	27226	198177	49.138
1967	27579	214284	54.122
1968	26346	240270	62.970
1969	26809	259397	69.957
1970	27817	285193	76.643

Kaynak: Erdoğan, 1970, s. 234

Gelir Vergisi Kanunu ile birlikte 1963-1970 yılları arasında mükellef sayılarına bakıldığında özellikle 1965 yılında yaklaşık %50’lik bir artış göze çarpmaktadır. Diğer yıllarda ise stabil bir durum söz konusudur. Vergi matrahları incelendiğinde ise her yıl bir artışın olduğu görülmektedir. Bu durum aynı dönemde ödenecek vergi miktarına da direkt olarak etki etmiştir. Bu durumun başlıca sebebi nüfusta meydana gelen artıştır. Bununla birlikte 1963 yılı planlı döneme geçiş yılı olan ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın uygulanmaya başladığı yıldır. Bu zaman diliminde sanayileşme temelli atılan adımlar vergi mükellefi sayısı ve vergi matrahını da arttırmıştır.

Zirai Kazanç Gelir Vergisi Kanunu’nun 52. Maddesinde tanımlanmıştır (193 sayılı GVK Madde 52). Hayvan ve bitki türlerinin bazılarının üretiminin doğrudan arazi üzerinde yapılmaması zirai faaliyetin niteliğinde değişikliğe yol açmamaktadır. Örnek olarak arıcılığın arazi üzerinde yapılmaması ya da mantarcılığın kapalı bir bina içerisinde gerçekleştirilmesi zirai faaliyet olarak kabul edilmektedir (Şenyüz vd. 2017:53). Zirai kazançların vergilendirilmesinde iki durum söz konusudur. Bunlardan ilki stopaj usulüyle vergilendirme bir diğeri ise gerçek usulde vergilendirilmedir. 193 sayılı kanun kapsamında belirlenen bazı büyüklükler sınır olarak kabul edilmektedir. Bu sınırın altında olanlar stopaj usulü ile vergilendirilirken sınırı aşanlar gerçek usulde vergilendirilmektedir (Bilici, 2024: 39).

Tablo 3. Zirai Kazanç Elde Edenlerin Vergilendirilmesi

	Stopaj Usulü		Gerçek Usul (İşletme Hesabı Esası)	
Tahıl Ziraatı	Taban Arazide ekili arazi 900 dönümden az olmalıdır.	Kıraç Arazide ekili arazi 1700 dönümden az olmalıdır.	Taban Arazide ekili arazi 900 dönümden fazla olmalıdır.	Kıraç Arazide ekili arazi 1700 dönümden fazla olmalıdır.
Pamuk ve Pancar	Pamuk ziraatında ekili arazi 400 dönümden az olmalıdır.	Pancar ziraatında ekili arazi 300 dönümden az olmalıdır.	Pamuk ziraatında ekili arazi 400 dönümden fazla olmalıdır.	Pancar ziraatında 300 dönümden fazla olmalıdır.
Çay ve Tütün	Çay ziraatında ekili arazi 150 dönümden az olmalıdır.	Tütün ziraatında ekili arazi 200 dönümden az olmalıdır.	Çay ziraatında ekili arazi 150 dönümden fazla olmalıdır.	Tütün ziraatında ekili arazi 200 dönümden fazla olmalıdır.
Antep Fıstığı ve Zeytin	Meyve verebilecek hale gelmiş antep fıstığında 2500 ağaçtan az olmalıdır.	Meyve verebilecek hale gelmiş zeytinliklerde 4500 ağaçtan az olmalıdır.	Meyve verebilecek hale gelmiş antep fıstığında 2500 ağaçtan fazla olmalıdır.	Meyve verebilecek hale gelmiş zeytinliklerde 4500 ağaçtan fazla olmalıdır.
Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanlar	2 yaşından büyük büyükbaş hayvan sayısı 150’den az olmalıdır.	1 yaşından büyük küçükbaş hayvan sayısı 750’den az olmalıdır.	2 yaşından büyük büyükbaş hayvan sayısı 150’den fazla olmalıdır.	1 yaşından büyük küçükbaş hayvan sayısı 750’den fazla olmalıdır.
Balık ve Arı	Denizlerde yapılan balık avcılığında tekne boyu en fazla 20 metre olmalıdır.	Arıcılıkta kovan sayısı 500’den az olmalıdır.	Denizlerde yapılan balık avcılığında tekne boyu 20 metreden uzun olmalıdır.	Arıcılıkta kovan sayısı 500’den fazla olmalıdır.
Motorlu Taşıtlar	1 biçerdöver ya da 10 yaşından küçük en fazla 2 traktöre sahip olunmalıdır.		1 biçerdöverden fazla ya da 10 yaşından küçük, 2’den fazla traktöre sahip olunmalıdır.	

Kaynak: 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu

Gelir Vergisi Kanunu kapsamında zirai kazançların vergilendirilmesine bakıldığında stopaj usulü ile işletme hesabı esasına tabii olunması konusunda hem ürün bazlı, hem alan bazlı hem de motorlu taşıt cinsinden düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Bu durum zaman içerisinde zirai kazanç vergilendirilmesinin detaylandırıldığını ve modern bir hâle dönüştürüldüğünü göstermektedir. Elde edilen ürün cinsine göre toprakların büyüklüğü belirlenmiş, meyve ve sebze de hangi üründen nasıl vergi alınacağı ifade edilmiştir. Çiftçilerin kullandıkları motorlu taşıtların türü ve cinsi ile balıkçılık ile uğraşanların avlanırken kullandıkları araçlarının uzunlukları da ilgili kanunda detaylandırılmıştır. Gelir Vergisi Kanunu’na zirai kazançların dâhil edilmesi neticesinde tarım kesiminin vergilendirilmesi konusundaki tartışmalar kısmen azalmıştır. Bu durum hem vergi gelirlerinin artmasına hem de vergi adaleti için süregelen tartışmaların dozunu düşürmüştür. Bununla birlikte tarım sektörü GSYİH içerisinde de etkili bir duruma gelmiştir.

Tablo 4. Tarım Ormancılık ve Balıkçılığın GSYİH'daki yeri (Milyon TL)

Yıllar	Tarım Sektörü Verisi	GSYİH Verisi	Oran
2011	114.838	1.404.928	%8.2
2012	121.693	1.581.479	%7.7
2013	121.734	1.823.427	%6.7
2014	134.744	2.054.898	%6.6
2015	161.471	2.350.941	%6.9
2016	161.331	2.626.560	%6.1
2017	189.233	3.133.704	%6.0
2018	217.832	3.761.166	%5.8
2019	276.416	4.317.810	%6.4
2020	336.737	5.048.568	%6.7
2021	407.077	7.256.142	%5.6
2022	972.302	15.011.776	%6.5
2023	1.624.741	26.276.307	%6.2

Kaynak: (TÜİK, 2023)

Tarım sektörünün bazı fonksiyonları bulunmaktadır. Bu fonksiyonlardan en önemlileri besin ihtiyacını sağlamak, sürdürülebilir kalkınmaya öncü olmak, sanayi sektörüne hammadde sağlamak, tarım dışı sektörlerle istihdam sağlamakla beraber söz konusu sektörlerde üretilen mal ve hizmetlere talep oluşturmaktır (Yazıcıoğlu, 2014: 135, 136). Tablo 4'te ki verilere bakıldığında 2016 yılındaki küçük istisna dışında tarım sektöründen elde edilen GSYİH'nin her sene arttığı görülmektedir. Fakat oran konusunda aynı şeyi söylemek güçtür. GSYİH verilerinin ilgili yıllarda her sene arttığı ama tarım sektörünün payının oransal olarak her sene artmadığı hatta bazı yıllarda azaldığı görülmektedir. Bu durumun pek çok sebebi bulunmakla birlikte tarım sektörünün fonksiyonlarından kaynaklı diğer sektörlerle olan ilintili durum buna sebep olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada, Türkiye'de 1920-2024 yılları arasında tarım sektörünün durumu ve vergilendirilmesi özetlenmeye çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nden miras kalan ve çoğu şer'i vergi durumunda olan vergilerden Âşar'ın kaldırılması önemli bir dönüm noktasıdır. Hem dünya savaşı geçirmiş hem de Kurtuluş Savaşı'ndan çıkmış bir toplumun en önemli gelir kaynağı olan tarım vergilerinin kaldırılması veya yerine getirilen vergiler ile eski gücünü kaybetmesi vatandaşlar ve kamu adına farklı sonuçlar doğurmuştur. Vatandaşlar ve büyük toprak sahipleri açısından olumlu görülen bu durum 1929 Ekonomik Buhranı ve II. Dünya Savaşı gibi global olaylardan kaynaklı olarak kamunun ekonomik gücünü azaltmıştır. Bu zaman dilimi için bir diğer önemli vergi türü Hayvan Vergileri olmuştur. Hayvan Vergilerinin özellikle 1930'ların ortalarına kadar önemli bir vergi geliri olduğunu fakat sonradan önemini yitirdiğini söylemek doğru olacaktır. Tarihsel süreç içerisinde bir diğer önemli vergi olan Toprak Mahsulleri Vergisi tarım kaynaklı vergiler arasında yer almaktadır. Fakat Varlık Vergisi temelli tartışmalardan dolayı yaşanan toplumsal sorunlar, dolaylı olarak bu vergiyi de etkilemiştir. Gelir Vergisi Kanunu'nun ilk döneminde zirai kazançların dâhil edilmemesini o dönemki siyasi ve toplumsal süreç ile ilişkilendirmek gerekmektedir. 1950'li yılların başında tarımın vergi dışı bırakılması, çok partili sisteme geçilmiş olması ve Demokrat Parti iktidarının tarımı ciddi manada desteklemesi tarım sektörü için iyi bir durum olmasına rağmen vergi gelirleri açısından olumsuz bir durum olmuştur. Daha sonra zirai kazançların da gelir vergisi alınacak kazanç ve iratlar arasında yer alması süregelen tarım vergileri tartışmalarının azalmasına ve belirli bir sistematik içerisinde vergi alınmasının önünü açmıştır. Politik olayların ekonomik olayları etkilediği ve bundan kaynaklı olarak bu etkilerin vergiler özelinde de pek çok dönemde kendini gösterdiği bilinmektedir. Tarım sektörü özelinde bu duruma bakıldığında özellikle 1950'li yıllardaki politikalar ile 1960'lı yıllardaki politikalar arasındaki ayırım direkt olarak görülmektedir. 1950'lerin ilk yıllarında çok büyük avantajlar elde eden tarım sektörü 1960'lı yıllarda yerini sanayi sektörüne bırakmıştır. Yüksek bir vergi potansiyeline sahip olan tarım sektörünün uygulanan tarım politikaları aracılığı ile dönem dönem potansiyelinden yararlanılmadığı görülmektedir. Son döneme bakıldığında ise gelir vergisi, içerisindeki kazanç ve iratlardan kaynaklı olarak daha kapsayıcı bir hâl almış olup tarım sektörünün de bu hususta önemli bir belirleyici olduğu görülmektedir.

Tarım sektörünün önemi sürekli var olacaktır. Sanayi sektörü ve hizmetler sektörünün GSYİH içerisindeki payının artması, tarım sektörünün payının azalması tarım sektörünün öneminin azaldığı anlamına gelmemektedir. Çünkü tarım sektörü diğer sektörler ile ilintili olan itici bir sektör durumundadır.

Bu doğrultuda tarım sektörünün vergilendirilmesinde vergide adalet ilkesinden ayrılmamak gerekmektedir. Tarım sektörünü vergi yükünden uzak tutmak doğru olacak ve dolaylı olarak diğer sektörleri de etkileyecektir.

Etik Beyan

“Türkiye’de Tarım Sektörünün Vergi Geçmişi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul izni zorunluluğu bulunmamaktadır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi veya kurumlarla herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır

Kaynakça

- Aydın, M. K. (2017). *Savaş yıllarının olağanüstü bir uygulaması: toprak mabsulleri vergisinin hayata geçirilmesi*. Journal of Turkish Studies, 12(26), 1-20. doi:10.7827/TurkishStudies.12774.
- Başdemir, B. (2015). *Osmanlı vergi sisteminde öşür*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Bilici, N. (2024). *Türk vergi sistemi*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Boratav, K. (1988). *Türkiye iktisat tarihi (1908 – 1985)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bükülmez, E. K. (2024). *Zirai kazançlarda vergileme*. İzmir dayanışma dergisi, 7(2), 298-304. <https://dayanismadergisi.com/index.php/dayanisma/article/view/2542/1719>.
- Çomaklı, Ş. E., Koç, F., ve Yıldırım, K. E. (2012). *Türk vergi hukuku tarihinde tartışılan bir vergi: Toprak mabsulleri vergisi*. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 4(2), 61-70. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/85288>.
- Demirel, E. (2020). *İlk TBMM'nin ilk kanunu: Ağnam resmi*. Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 5(TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı), 19-37. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1198129>.
- Durak, B., ve Karadağ, N. C. (2017). *Türkiye'de tarım politikaları ve vergilendirilmesi-2*. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 9(1), 105-117. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/440080>.
- Durak, B., ve Karadağ, N. C. (2017a). *Türkiye'de tarım politikaları ve vergilendirilmesi-1*. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 9(1), 89-104. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/440079>.
- Erdoğan, M. R. (1970). *Türkiye'de tarımın vergilendirilmesi ve kalkınma*. İktisat Fakültesi Mecmuası, 30, 229-253. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/8593>.
- Ertan, M. (2018). *Toprak mabsulleri vergisinin esasları ve sonuçları: toprak mabsulleri vergisi II. aşar mıydı?* Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 14(2), 239-255. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/668643>.
- Giray, F. (2010). *Maliye tarihi*. Bursa: Ezgi Yayınları.
- Gökşin, Y. (2024). *Osmanlı'dan günümüze tarım kesiminin vergilendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Gönüllü, A. R. (2015). *Milli mücadele ve cumhuriyet döneminde hayvanlar vergisi (1920-1962)*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 38, 69-102. doi:<https://doi.org/10.21563/sutad.187039>.
- Görgün, S. (1962). *Tarım sektörünün vergilendirilmesi ve arazi vergileri*. Maliye Enstitüsü Konferansları, (s. 161-168).
- Hayran, S. (2013). *Türkiye'de tarım kesiminin vergilendirilmesi*. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 3(1), 69-72. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/89221>.
- Hiçşmaz, M. (1957). *Zirai kazançların vergilendirilmesi meselesi*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 12(2), 29-43. doi:https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000320
- İnci, İ. (2009). *1923-1960 Döneminde Türkiye’de tarım faaliyetleri üzerinden alınan vergiler*. Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi, 11(1), 109-130. http://www.fed.sakarya.edu.tr/arsiv/yayinlenmis_dergiler/2009_1/2009-I-M-7.pdf.
- Kazıcı, Z. (2014). *Osmanlı'da vergi sistemi*. İstanbul: Kayihan Yayınları.
- Kırkpınar, K. (2022). *Tanzimat'tan II. Dünya Savaşı'na Türkiye'de tarım ve vergi politikaları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Korkmaz, E. (2013). *İktisadi gelişme ve mali sistem*. İstanbul: Lebib Yalkın Matbaası.
- Küden, A. (2019). Kutsal kitaplarda vergi izleri: Tevrat, İncil, Kur'an. International Paris Conference on Social Sciences – III (s. 89-98). Paris: İksad Yayınevi.
- Metintaş, M. Y., ve Kayıran, M. (2016). *1929 Dünya ekonomik krizinin Türk tarımına etkileri ve 1931 birinci Türkiye ziraat kongresi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(23), 33-82. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/281564>.
- Okçuoğlu, G., ve Önder, İ. (1987). *Aşarın kaldırılması*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası (1-4), 261-276.
- Olalı, H., ve Duymaz, İ. (1987). *Tarımın Türk ekonomisindeki yeri ve ekonomik gelişmeye katkısı*. İzmir: İzmir Ticaret Borsası Yayınları.
- Öncel, M., Kumrulu, A., ve Çağan, N. (2017). *Vergi Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Özcan, A. (2003). *Fatih Sultan Mehmed Kanunname-i Al-i Osmaniye*. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları.
- Özcan, B. (2023). *Türkiye'de zirai kazançların vergilendirilmesinin incelenmesi ve değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Pamuk, Ş. (2023). *Osmanlı-Türkiye iktisadi tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Pamuk, ř. (2024). *Türkiye'nin 200 yıllık iktisadi tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pınar, A. (2010). *Maliye politikası teori ve uygulamaları*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Saraçoğlu, F. (2023). *Cumhuriyet dönemi vergi yapısı*. Ankara: Romanoku Yayınları.
- Susam, N. (2009). *Türkiye'de uygulanan maliye politikaları 1923-2008*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Şener, A. (2021). *Tanzimat dönemi Osmanlı vergi hukuku*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Şenyüz, D., Yüce, M., ve Gerçek, A. (2017). *Türk vergi sistemi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Tan, S., Atak, ř., Şengül, Ü., ve Tan, S. S. (2015). *The evaluation of the changes in the agricultural sector with common economic indicators in Turkey during the last decade*. Mediterranean Journal of Social Sciences, 6(2), 588-595. https://www.researchgate.net/publication/273909972_The_Evaluation_of_the_Changes_in_the_Agricultural_Sector_with_Common_Economic_Indicators_in_Turkey_during_the_Last_Decade.
- Taşdelen, A. (2010). *Hukukî açıdan zirai kazançların vergilendirilmesi*. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 23(2), 137-144. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/18033>.
- Üstün, F. (1955). *Aylık sobbet*. TMO Dergisi, 1(4).
- Varcan, N., ve Çakır, T. (2000). *Maliye tarihi*. Eskişehir: Birlik Ofset.
- Varlı, A. (2012). *Devletçilik politikalarının tarım kesimi üzerindeki etkileri (1930-1940)*. Öneri Dergisi, 10(38), 113-124. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruoneri/issue/17896/187721>.
- Yalçınkaya, N., Yalçınkaya, M. H., ve Çılbant, C. (2006). *Avrupa Birliği'ne yönelik düzenlemeler çerçevesinde Türk tarım politikaları ve sektörün geleceği üzerine etkisi*. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 13(2), 97-118. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yonveek/issue/13685/165607>.
- Yazıcıoğlu, Y. (2014). *Türkiye ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, E., ve Aytan, O. A. (2023). *Mezopotamya'da tarımsal üretiminin devamlılığı için krallığın finanse edilmesi: Vergilendirme*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(1), 289-299. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2529830>.

EXTENDED ABSTRACT

According to archaeological sources, human beings first practiced agriculture in the Neolithic Age. For thousands of years, agricultural production and the concepts of agricultural economy have been mentioned together. Since ancient times, how agricultural products should be taxed has been a topic of discussion in both ancient civilizations and modern states. In general, those in power have received a share of the income obtained from lands known as fertile. Although there have been different practices throughout history depending on the period in which they are located, the basic logic is based on individuals giving something to their states in material or cash form (Başdemir, 2015). Another important situation related to this issue is the issue of every segment of society feeling a sense of justice when paying taxes. The exclusion of some earnings from taxation brings with it both economic and sociological problems. The fact that the first law made by the first parliament regarding agricultural taxes inherited from the Ottoman Empire in the newly established republic was focused on agriculture and subsequently the abolition of Âşar, which had a very important share in tax revenues, in 1925 is among the most important events in the history of the republic within the scope of agricultural taxes. From 1920, when the Turkish Grand National Assembly was founded, to 1950, important steps were taken regarding agricultural taxes. These were the steps taken regarding the Ashar Tax, Animal Tax, and Soil Products Tax. The abolition of the Ashar Tax and the failure to tax agricultural earnings in the desired manner until the modern Income Tax Law caused a negative situation for public revenues. However, the reasons for the abolition of the Ashar Tax are still a matter of debate. Another important public income, the Agnam Tax and other Animal Taxes that were subsequently enacted, initially had an important place among the total budget revenues for the newly established Turkey, whose most important sources of income were agriculture and animal husbandry, but by the 1960s, it had a very small share in the general budget. The Soil Products Tax, especially when it was enacted, was seen as complementary to the Wealth Tax (Varlık Vergisi), and therefore was not welcomed positively by taxpayers in the agricultural sector. In this period, other taxes to be evaluated within agricultural taxes are the Earnings Tax, New Earnings Tax, and Mahsulat-ı Araziye Tax. The desired results could not be obtained from these taxes, and they were repealed. There are some important tax data for the first period covered in the study. When the share of taxes paid by the agricultural sector in the budget is examined, a decrease is seen until the 1950s. While the rate was 29% in 1924, it was 12% in 1929 and 11% during World War II. By the 1950s, this rate had dropped to 4%. Although the effort to not burden individuals engaged in agriculture with taxes after the War of Independence was welcomed positively by society, it brought about negativities in the long run. This situation caused limitations in development programs, industrialization, and basic economic strategies (İnci, 2009). The second section for agricultural taxes is the period from 1950 onwards. The second article of the Income Tax Law No. 5421, which was accepted in 1949 and entered into force in 1950, did not include agricultural earnings. The fact that agricultural earnings were not included and caused tax

discussions for the agricultural sector to continue. Görgün (1962) stated that the taxation of the agricultural sector was related to the development level of countries. He stated that the low literacy rates of individuals engaged in agriculture and the lack of sufficient accounting knowledge were negative for agricultural taxation. He stated that in such a situation, excluding agricultural income from income tax was an option and that the agricultural sector should be included in the income tax after facilitating the net income calculation. As a result of the coup on May 27, 1960, the parliamentary regime was interrupted. Then, extensive regulations were made to eliminate the deficiencies in the Income Tax Law, the Institutions Tax Law, and the Tax Procedural Law. In this context, the most important change was the inclusion of agricultural earnings within the scope of income tax. Afterwards, due to the reaction of taxpayers earning agricultural income, facilitating measures were taken in the taxation of agricultural income both in that period and after the return to the parliamentary system, and these were included in the legislation (Öncel et al. 2017). After this period, the number of taxpayers in the agricultural sector was another important issue. When the number of taxpayers was examined between 1963 and 1970 with the Income Tax Law, there was an increase of approximately 50%, especially in 1965 compared to 1963. There were no significant increases or decreases in other years. It is known that tax bases also increased in the relevant years. According to the Income Tax Law, there are two situations in the taxation of agricultural income. The first of these is taxation with the withholding method, and the other is taxation with the real method. Some sizes determined within the scope of Law No. 193 are accepted as limits. Those below this limit are taxed with the withholding method, while those exceeding the limit are taxed with the real method (Bilici, 2024: 39). Whether or not the agricultural sector is included in the Income Tax is a social issue as much as it is an economic one. A similar situation occurred in the process of abolishing the Ashar Tax. In particular, the fact that agricultural earnings were not counted among the elements of income in the first Income Tax Law, and then agricultural earnings were included in the elements of income, is an indication that the economic model implemented in the early years of the republic directly determined the tax laws. The fact that the Income Tax Law included agricultural earnings was evidence of a more equitable, more inclusive, and more.